

U VII poglavlju je riječ o *epskim junacima*. Kravcov govori o epskom liku i njegovom idejnom smislu, o liku Kraljevića Marka, o kompoziciji i karakteru epskog lika.

Epska pjesma, kojoj pripada i junačka epska pjesma, sižejni je žanr - siže je jedna od njezinih osnovnih karakteristika i bitan element njezine kompozicije o čemu Kravcov govori u VIII poglavlju.

U posljednjem, IX poglavlju govori se o *epskoj poetici*. Kompozicija pjesme, uvodne formule (uvodi, počeci), osobitosti epskog stila, epitet, stih i ritam u epskim pjesmama - sve su to dijelovi toga najopsežnijeg poglavlja u kojem N. I. Kravcov veoma iscrpno, uz mnogobrojne pomno odabrane primjere instruktivno govori o osobinama i posebnostima usmenoga epskog pjesništva i daje značajan doprinos poetici našega usmenog epskog pjesništva.

Ova knjiga, kao i već prikazivani radovi B. N. Putilova, bit će i dragocjen prilog u svakom našem daljnjem bavljenju epskom poezijom.

TANJA PERIĆ-POLONIJO

Narodne pjesme, poslovice i slike iz života i običaja Srba na Kordunu, Knjiga II, Sakupio i uredio Stanko Opačić-Čanica, Prosvjeta, Zagreb 1987, 445 str.

Prvu knjigu *Narodne pjesme s Korduna* objavio je 1971. godine isti izdavač i prikazana je u ovom godišnjaku (br. 9, 1972).

U predgovoru drugoj knjizi narodnih usmenih i pučkih pjesama s Korduna Vukosava Opačić-Lekić iznosi zanimljivu činjenicu da je nakon prve knjige građa i dalje pristizala, premda se nije radilo na sustavnom prikupljanju. Tako se kao odjek prve knjige pojavila i druga opsežna knjiga: "građa je pristizala s raznih strana, iz raznih izvora i raznim povodima" (str. 7).

Autorica predgovora je pokazala razumijevanje za specifičnost pučkog književnog stvaranja i ukazala na uočljivu prisutnost

pučkih pjesnika na Kordunu, što se očituje i u njihovoj zastupljenosti u knjizi: "Mnogi savremeni pjesnici ne samo da nisu nepoznati, već poneki od njih imaju zbirke svojih pjesama rukom ili mašinom pisane, i daju ih na čitanje rođacima i prijateljima. Na poledini jedne takve zbirke spontano je nastao niz potpisa njenih čitalaca. Jasno je da to nije prava narodna poezija, ali je najčešće sasvim u duhu narodnih pjesama po obliku i shvatanjima. A da su bliske narodu, dokaz je i popularnost tih pjesnika. Njihove pjesme žive tako što se kazuju uz gusle, tamburice ili se čitaju. Ako su pjesme kritički obojene, nailaze i na neodobravanje pojedinaca. Poneki se pribojavaju posljedica, pa ne daju da se takve pjesme štampaju, iako su to obično osude pljačkaša narodne imovine i slično. Jedno je tačno da je najčešće u tu poeziju ugrađen određen stav, da je ona javna i da pomiče duhove s mjesta, osvježava ih idejama o prošlosti i sadašnjosti, ne da se zaboravi prošlost, već traži od savremenika da svojim ponašanjem ne vrijeđaju tu prošlost, u prvom redu narodnooslobodilačku borbu." (str. 10)

Premda knjiga sadrži i usmene pjesme starijeg nastanka, ovaj će se prikaz zadržati na opsežnijem dijelu novijih pučkih pjesama.

Drugom se knjigom potvrđuje kontinuitet književnog stvaranja pučkih pjesnika na Kordunu; neki su od njih počeli pisati pjesme u ratu ili pak nakon rata pišu pjesme okrenuti licem u lice sjećanjima na teška stradanja istrebljivanog naroda. Pučki pjesnici zaokupljeni su opisivanjem svog doživljaja povijesti ispunjene stradanjem i borbom. Namjera je pučkih pjesnika da se stihom, pučkim rimovanim desetercem, registrira sve što je počinjeno u ratu protiv golorukog stanovništva; u tome nastojanju osjećaju da se nalaze pred neizvedivim zadatkom, naime, svi se pojedinačni i kolektivni slučajevi stradanja i patnje ne mogu registrirati. Ono o čemu pjevaju pučke pjesme, riječ i čin koji se ponavlja, to je - klanje, klanje ljudi oba spola, od djece do najstarijih. Kad se sve to pokušava registrirati i spasiti stihom od zaborava, suočeni smo s posebnom, tamnom monotonijom stradanja, klanja, onakvom monotonijom o kojoj piše npr. Kačić kad kaže da opijevanje junaštva zahtijeva uvijek iste riječi, tako isto pjevanje o zvjerstvima počinjenim u drugom svjetskom, u nas bratoubilačkom ratu,

prelazi u tešku monotoniju pred kojom se prije estetskih neodoljivo nameću etička pitanja, kao što se pred ulazima u prostore bivših koncentracionih logora, u nas i u svijetu, osjeća potreba za nekim izdanjem, sveskom ili letkom, koje bi Svjetsko udruženje psihijataru uputilo ljudima kao svoj znanstveni komentar zastrašujuće realizacije svirepih ideja, jer se od povijesne znanosti ne očekuju psihijatrijska objašnjenja.

Nije lako pjesmu ispjevati
o sudbini mnogih porodica,
sudbi kletoj nikome željenoj
i pjevati kad plakati moraš,
kad se suze same kotrljaju
i zadrhte gusle na koljenu.

(str. 258, *Majčin san i java*)

Pjesme se, međutim, pišu ne samo zato da se događaji spase od zaborava nego se pišu i protiv osporavanja događaja; slučajevi osporavanja javljaju se ne samo u našim nego i evropskim okvirima.

Pučki pjesnici su uvijek angažirani, pa ih ima i na neprijateljskoj strani; nastajale su i tiskane su pučke pjesme koje slave počinitelje zločina. Pučki pjesnici Korduna ispisuju svoje viđenje povijesnih događaja i njihova bi se stihovana povijest mogla nazvati i - književno detaljizirana povijest emotivnog vidokruga.

Nekim je pučkim pjesmama uvrštenim u II knjigu poznato ime i prezime autora, dok su neke pučke pjesme pristizale anonimno samo s oznakom pošte s koje su poslani. U knjizi je zastupljen i pučki ep nepoznata autora, tekst poslan s pošte Vojnić, pod naslovom *Cio Kordun busija postao* (pjesma br. 382) s preko 1100 pučkih rimovanih deseteraca. Iz stihova izranjaju mjesta pokolja kao što je Glinska crkva i Mehino Stanje:

Svuda čuješ nedoklani krče
vrisak djece srca nam kameni. (str. 298)

U *Bilješkama o porijeklu pjesama, autorima, kazivačima i načinu sakupljanja građe* nalaze se vrijedni podaci o samoukim pučkim pjesnicima koji su i prije rata pisali pjesme iz seljačkog života, a nastavili su i nakon rata; jedan od njih otišao je u Australiju, te tamo piše

i objavljuje pjesme u listovima na našem jeziku (bilješka 281).

Ni u ratu ni nakon rata ne izostaje humano značenje humora kakav izbija iz *Pjesme o banijskom topu*, koju je ispjevao Pane Čiča iz Vrginmosta. Ima, međutim, uspjelo opisanih, proživljenih, ljudskih rubnih situacija u kojima ponestaju riječi, "od jada sam i sam zanijemio", dok pažnja stradalničkog čovjeka susreće samo izdvojene detalje:

Ništa više osim žara nema
Stari mačak kraj pepela drijema

Gledam đeda, gledam staru krušku,
Gledam mačka - naslonjen na pušku;
mačak prede i on u me gleda,
jadni đedo molitve ispreda:
svetog Đurđa moli, krsnu slavu
i proklinje sudbinu krvavu.

(str. 315, *Borac na razorenom ognjištu*)

I drugom knjigom, kao i prvom, obavio je Stanko Opačić-Čanica opsežan sakupljački rad vrijedan priznanja, posebno u onome dijelu koji se odnosi na stvaranje pučkih pjesnika na Kordunu.

Knjiga sadrži i 1022 poslovice, izreke i kletve, a na kraju su zabilježeni običaji Srba na Kordunu: božićni, svadbeni, o krsnoj slavi, Đurdevdanu i pogrebni.

U Zavodu za istraživanje folkloru pohranjeni su u zbirkama rezultati terenskih istraživanja na Baniji i Kordunu; ono što je tom opsežnom istraživačkom radu nedostajalo, upravo su pučke pjesme s Banije i Korduna s temama iz nedavne ratne prošlosti. Svojim radom omogućio je Stanko Opačić-Čanica istraživanje pučkog književnog stvaranja na Kordunu.

DIVNA ZEČEVIĆ